

## МОЖЛИВОСТІ ЗБЕРЕЖЕННЯ РОСЛИН НА ДІЛЯНКАХ ПОЗАШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ (З ДОСВІДУ ПОЛТАВСЬКОГО ОБЛЕНЦУМ)

Мокляк А.О.

Полтавський державний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

Збереження фіторізноманітності, оптимізація використання, охорона та відтворення природних ресурсів цінних видів рослин нині займає чільне місце в загальній системі охорони природи.

Екологічна освіта і виховання є надзвичайно важливими елементами охорони природи. Вони покликані формувати у людини активну природоохоронну позицію й бути основою в процесі оволодіння екологічними знаннями, уміннями, навичками. В Україні прийнята й реалізується Концепція безперервної екологічної освіти й виховання, у якій значна роль відводиться позашкільній екологічній освіті – як формальній, так і не формальній.

У полтавському регіоні реалізацію цих завдань координує Полтавський обласний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді (ПоблЕНЦум). Цьому сприяє структура закладу та розвинута база.

Питаннями просвітництва стосовно рослин займаються відділи: біології інформаційно-методичний, екології та охорони природи, сільського господарства. З метою набуття юннатами практичних вмінь, навичок створено навчально-дослідні земельні ділянки, які розділені на відділи: колекційний, виробничий, польовий, овочевий, квітково-декоративних та плодово-ягідних культур.

Нині все більшого значення набуває інтродукція цінних видів лікарських рослин у зв'язку із зменшенням їх природних запасів через інтенсивне господарське використання земель, на яких вони зростають, та заготівлі їх сировини без урахування норм та правил збору, що призводить до виснаження їх ресурсів. ОблЕНЦум проводить колекціонування лікарських рослин, що дозволяє зберігати генофонд, виявляти найбільш перспективні, передати їх на подальше інтродукційне вивчення.

Юні друзі природи також можуть допомогти ранньоквітучим рослинам у природних умовах – проліскам, крокусам, підсніжникам. Їх можна культивувати – вирощувати в палісадниках, на міських клумбах, біля шкіл і навіть займатись питаннями їх репатріації (згідно науково обґрунтованих і затверджених програм) у природні умови (наприклад, *Scilla siberica* Haw., *Galanthus nivalis* L., *Phaenicia tenuifolia* L. *Tulipa quercetorum* Klok. et Zoz та ін.) [1; 4].

Досвід інтродукції деяких першоцвітів (*Scilla siberica*, *Crocus reticulatus* Steven ex Adam, *Galanthus nivalis*) в культурі ОблЕНЦум доводить доцільність дотримання ряду рекомендацій при вирощуванні цих рослин, які наводимо. Потрібно зібрати насіння рослин (дозрівають в кінці весни) і на початок червня або на зиму висівати у ґрунт. Наступного року сіянці висаджувати на постійне місце – клумбу, квітник, де вони через декілька років починають квітнути. Цибулини слід висаджувати у відкритий ґрунт в першій декаді вересня. Глибина посадки 3-5 см, в залежності від діаметру цибулини. Рекомендовано висаджувати цибулини разом із пластмасовою банкою без дна, тоді посадковий матеріал не травмується. Кращим субстратом для указаних першоцвітів є легка, добре дренована земля. Якщо в ній багато глини, то перед посадкою цибулини потрібно внести перегній і пісок. При посадці між цибулинами слід залишати відстань 3-7 см, що дозволить в подальшому пересаджувати їх 1 раз в 4-5 років. У середині грудня місце посадки покривати 3-5 см шаром листя, торфу. Цей покрив зняти в третій декаді лютого. Один раз в декілька років цибулини слід викопувати (в травні). Зберігати їх потрібно в прохолодному місці, після чого розділити гнізда, відокремити дочірні цибулини від материнських потрібно орієнтовно за тиждень до висаджування. У разі підсихання ґрунту за умов сухої весни, доцільно культивуванням рослинам забезпечувати помірний режим зволоження. За умов дотримання оптимальних для рослин режимів культивування

(підсніжники і проліски) зацвітають у п'яти-шестирічному віці. В середині квітня, коли плоди цих рослин упадуть на землю, їх притрушують перегноем [2; 3].

Таким чином, розширення екологічного світогляду школярів в облЕНЦум здійснюється різними шляхами, в тому числі й залученням їх до практичної діяльності: вирощування рослин та догляду за ними, наукове дослідництво, виготовлення флористичних композицій, поробок, застосування в дизайні інтер'єрів та ін.

Пріоритетними напрямками ботанічної еколого-освітньої діяльності облЕНЦум є:

- розширення колекції рослин відкритого та закритого ґрунту;
- дослідження еколого-біологічних особливостей в природі та культурі;
- сприяння поширенню цінних видів інтродуцентів в умовах міста;
- збереження генофонду рідкісних рослин в культурі;
- використання рослин для реалізації завдань позашкольної екологічної освіти (при організації роботи гуртків: «Квітникарі – аранжувальники», «Знавці лікарських рослин», «Мініфлористика», «Фітодизайн з основами художньої майстерності» та ін.);
- створення колекційних ділянок (першоцвітів, лікарських та ін.);

Для здійснення такої діяльності в навчальному закладі є всі можливості. Досвід із культивування та збереження в культурі рідкісних рослин на ділянках Полтавського облЕНЦум доцільно поширювати й на інші (районні, міські) позашкільні та загальноосвітні навчальні заклади Полтавської області, зберігаючи їх та використовуючи з науково-дослідницькою метою.

#### Література

1. Байрак О.М., Стецюк Н.О. Атлас рідкісних і зникаючих рослин Полтавщини. – Полтава: Верстка, 2005. – 248 с.
2. Баканова В.В. Цветочно-декоративные многолетники открытого грунта. – К.: Наукова думка, 1984. – 155 с.
3. Борейко В.Е. Грищенко В.Н. Спутник юного защитника природы. Серия: Охрана дикой природы. – К.- 1999.- Вып.13. - 304с.
4. Мельник В.И. Охрана редких видов растений ex situ // Интродукция и акклиматизация растений. – 1991. – Вып. 15. – С. 14-46.

### **ВИВЧЕННЯ АПРОБАЦІЙНИХ ОЗНАК ВИДУ *CAPSICUM ANNUUM L.* В УМОВАХ ОКОЛИЦЬ М. ПОЛТАВИ**

*Онiпко В.В., Максименко Н.Т., Гуржій В.О.  
Полтавський державний педагогічний університет імені В.Г. Короленка*

Популярність солодкого перцю повсякчас зростає. Пояснюється це тим, що в його плодах містяться глюкоза, білки, вітаміни С, Е, Р1, В1, В3, провітамін А, каротин, мінеральні солі. За вмістом вітаміну С перець посідає перше місце серед овочевих культур [6]. Солодкий перець використовують для салатів, різноманітних страв, соління, маринування тощо. Враховуючи надзвичайну господарську цінність перцю, як високо смакової, вітаміноносною овочевої культури вирощування перцю у господарствах різних форм власності на сучасному етапі розвитку овочівництва займає щільне місце серед інших овочевих культур. Тому, з метою одержання високих стабільних та високоякісних урожаїв перцю солодкого необхідно вивчити апробаційні ознаки нових перспективних сортів та гібридів культури.

Нами у 2006-08 рр. було проведено сортовивчення виду *Capsicum*